

Борис Іванович Бабенко,

кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу Державного науково-дослідного інституту митної справи, м. Хмельницький

Віктор Віталійович Заяц,

заступник директора Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Державної митної служби, м. Хмельницький

Петро Вікторович Пасека,

старший викладач кафедри дистанційного навчання з митної справи Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Державної митної служби, м. Хмельницький

СУЧАСНІ ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В МИТНИХ ОРГАНАХ

У статті подано результати реалізації “Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки” у напрямку подальшого створення сприятливих умов для безперервного професійного зростання посадових осіб митних органів.

Ключові слова: *посадові особи (користувачі), система професійної освіти, дистанційний супровід навчального процесу та самостійної роботи.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах реалізації “Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки” і “Концепції реформування діяльності митної служби України” Центром підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Державної митної служби (далі – Центр) постійно приділяється увага модернізації системи професійної освіти особового складу митної служби України, у тому числі і без відриву від роботи [1; 4; 11]. Реалізація нагальних перетворень пов’язана з удосконаленням існуючого програмно-інформаційного комплексу “Електронний навчально-методичний кабінет” для забезпечення дистанційної підтримки системи підвищення кваліфікації працівників митних органів. Програмно-

інформаційний комплекс “Електронний навчально-методичний кабінет” (далі – ПК) Центру становить собою засіб поєднання інноваційних технологій професійного навчання з можливістю збереження навчального ресурсу його відтворення на електронному обладнанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідженню особливостей забезпечення віддаленого (дистанційного супроводу) професійного навчання повнотекстовими навчальними матеріалами присвячено роботи багатьох фахівців у галузі інформаційних систем України і Росії – Антонова К. В., Воровського Ф. С., Заволодько А. Є., Кагаловського М. Р., Могіленко О. Н., Слесаренко В. Д., Нікітіна Л. А., Селевко Г. К, Ясенова І. С., Вальчук Т. В. та ін., в яких збір, збереження й обробка навчальних матеріалів формуються системою електронних інформаційних комунікацій (електронних бібліотек). Електронні бібліотеки подано як новий клас інформаційних систем, заснованих на передових інформаційних технологіях і технологіях телекомунікації [13].

Подання навчальної інформації за допомогою телекомунікаційних засобів надає можливість отримати максимальний ефект у засвоєнні матеріалу. Робота з такими засобами активізує всі види розумової діяльності. А правильно побудований навчальний процес, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей, забезпечує творче й активне опанування фахівцями знань, умінь та навичок, необхідних для професійної діяльності, і надає можливість досягти необхідної якості професійного навчання [11].

Сучасні вимоги щодо створення сприятливих умов функціонування безперервної системи професійного навчання передбачають не лише збереження, доступ та широке використання освітніх електронних ресурсів для забезпечення професійного росту посадових осіб митних органів, але й повномасштабне використання існуючих і власних телекомунікаційних технологій [5; 6; 9; 11]. Зазначене забезпечує формування у працівників митних органів високого рівня знань, які з часом нададуть їм можливість краще

розуміти прогрес своєї галузі й орієнтуватися в нових тенденціях здійснення митної справи. Підтримка системи професійного навчання потребує сучасної навчально-методичної, мультимедійної та нормативно-законодавчої інформації. Модернізація існуючого ПК дистанційної підтримки професійного навчання забезпечить ефективність збору, селекції, збереження і доступу користувачів до необхідної інформації [16]. Удосконалення мережної системи підтримки (дистанційного супроводу) системи безперервного професійного навчання посадових осіб митних органів інтегрує ПК у відомчу електронно-автоматизовану інформаційну систему (далі – EAIC).

Метою статті є узагальнення підходів до організації підтримки системи підвищення кваліфікації працівників митних органів за всіма формами навчання та необхідності створення єдиного інформаційного навчально-методичного ресурсу у відомчій EAIC. Також потребують висвітлення результати вдосконалення ПК у контексті реформування системи безперервної професійної освіти у сфері митної справи з використанням нових засобів телекомунікації для поступового переходу від традиційної системи навчально-наукової комунікації до “гібридної, у якій роль онлайн-складової постійно підвищується” [16].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Попередній досвід використання існуючого ПК свідчить, що працівники митних органів (користувачі) уміло пов’язували програму власного безперервного підвищення кваліфікації зі своєю професійною діяльністю, як передумову успішного здійснення митної справи, оскільки в сучасних умовах професійний потенціал працівника неможливо сформувати раз і назавжди [12; 13].

Тому система безперервної професійної підготовки має бути випереджувальною й орієнтованою на: перспективу розвитку навчальних технологій щодо вирішення основних завдань здійснення митної справи; забезпечення кожної посадової особи митних органів вільним доступом до

відповідної інформації (навчальних ресурсів); активізацію ініціативи та творчих здібностей учасників навчального процесу [1; 7; 8; 10].

Відомо, що за останні десятиліття кардинально змінилися система генерації і передачі знань, а їх обсяг багаторазово збільшився [15]. Наявність таких ресурсів та вміння їх використовувати у повсякденному житті є необхідною умовою переходу до електронної підтримки системи підвищення кваліфікації посадових осіб митних органів, у тому числі і без відриву від роботи.

Аналіз наукових робіт, присвячених інформаційному супроводженню освітньої діяльності на базі програмно-інформаційних комплексів, свідчить, що електронні освітні ресурси є однією з найцінніших складових освітнього інформаційного простору системи безперервного професійного навчання відомства, оскільки саме в них акумулюється змістова складова процесу підвищення кваліфікації. Значення електронних ресурсів у навчальному процесі є набагато більшим, ніж звичайних паперових носіїв, а нові інформаційні технології передбачають скорочення персональних контактів з викладачами під час навчання та збільшення обсягів самостійної роботи [5; 6; 12; 14; 15].

На сьогодні існує необхідність:

– подальшого продовження освоєння і впровадження телекомунікаційних технологій на забезпечення централізованого інформаційного супроводу професійного навчання та самостійної роботи працівників митних органів, які навчаються і підвищують свій кваліфікаційний рівень, у першу чергу, без відриву від роботи;

– удосконалення дизайну багатоступеневої веб-сторінки ППК; створення електронних каталогів; інтеграції ППК в ЕАІС; надання інформаційним ресурсам електронного вигляду;

– наповнення ППК достовірною, якісною навчальною інформацією та різноманітними ресурсами; надання достовірної й якісної інформації різним категоріям користувачів тощо.

Виходячи з цього та необхідності подальшого використання існуючого ПК як однієї з форм організації електронних ресурсів, пов'язаної з формуванням єдиного освітянського середовища у системі безперервного професійного навчання працівників митних органів, можна зробити висновок щодо потреби диверсифікації і каталогізації його структури, зокрема такими каталогами, що забезпечать накопичення, збереження і доступ до різноманітної колекції електронних навчальних та інформаційних матеріалів. Такими матеріалами є: нормативно-правові акти з організації підвищення кваліфікації; професійні програми і навчально-тематичні плани з навчання осіб, уперше прийнятих на державну службу в митні органи; матеріали з професійного навчання; матеріали з організації та контролю вивчення іноземних мов (англійської і німецької); інформаційно-пошукова система “Бібліотека”; тести самооцінки користувачів за відповідними професійними програмами та навчально-тематичними планами; фото-, відео- й аудіоматеріали; наукові статті, реферати, магістерські роботи; каталоги культурних цінностей; методики формування професійного світогляду; нариси про історію, сучасність і перспективи митної служби; новини тощо.

На сьогодні ПК модернізовано та інтегровано в онлайнову ЕАІС. Візитівкою (путівником користувача) модернізованого ПК став його інтерфейс, який надав можливість об'єднати процеси каталогізації, адміністрування і подання відомчим користувачам навчальних та наукових ресурсів через реальний віддалений доступ з їх робочих місць. Для багатьох з них це – основне джерело необхідних навчальних ресурсів, що не мають друкованого аналога.

Електронні ресурси, які генеруються, уже подано чотирнадцятьма проблемно-орієнтованими базами (каталогами, картотеками) відповідних ресурсів, що виконують інформаційну функцію. Однією з них є інформаційно-пошукова система “Бібліотека”, яка вбудована в інформаційно-комп'ютерну базу даних. До її складу входить “Електронний каталог бібліотеки”, у якому зосереджено інформацію про фонди бібліотеки (книжкові і періодичні

видання), каталог відомче “Законодавство” та “Інформаційно-аналітична картотека”. Сьогодні у відкритий доступ додаються повнотекстові навчальні засоби.

У базі каталогу “Професійні програми та навчально-тематичні плани” створено унікальну сервісну можливість доступу до навчально-тематичних планів, лекційних та інших навчально-методичних матеріалів відповідно до інтересів та інформаційних запитів користувачів з митних органів.

ПКК також надає своїм користувачам інформацію з питань організації навчання вперше прийнятих працівників на державну службу в митних органах і забезпечення вивчення англійської та інших іноземних мов за професійним спрямуванням.

У ПКК відкрито доступ і до колекцій електронних версій рефератів, наукових та журнальних статей, фото-, відео- й аудіоматеріалів. Передбачено можливість: зворотного зв'язку користувача ПКК з його адміністратором із питань актуальності навчальних ресурсів; удосконалення роботи сайту, зауважень тощо. Забезпечено можливість користувачам замовляти навчальні ресурси, їх електронну доставку тощо.

На сьогодні проведено мережну апробацію основних інформаційних розділів, зазначених на головній сторінці ПКК, яка підтверджує:

- безумовну зацікавленість користувачів наявними електронними ресурсами, відповідно до їх інтересів та інформаційних запитів;
- популярність інформаційних ресурсів ПКК, пов'язаних з освітньою самостійною роботою і професійною діяльністю користувачів;
- потребу ресурсної бази ПКК як зручного інструменту вибіркового розповсюдження (отримання) знань та віртуальних довідкових повнотекстових матеріалів.

Електронне навчання через телекомунікації модернізованого ПКК за статистичними даними вже сьогодні забезпечує віддалений доступ до навчального електронно-інформаційного ресурсу посадовим особам митних органів. Робота щодо створення нових проблемно-орієнтованих баз навчальних

і наукових ресурсів продовжується. Розглядаються інші шляхи забезпечення підтримки професійного навчання.

Висновки. Зазначений ПК, як програмний продукт та універсальна дидактична база, стає складовою безперервної системи професійного навчання працівників відомства з можливістю його використання без відриву від роботи з кожного робочого місця. Отже, користувачам цього ПК відкрито новий рівень можливостей щодо їх дистанційної підтримки (забезпечення) відповідними навчальними ресурсами – масивами навчально-методичної і нормативно-законодавчої інформації. Удосконалений інтерфейс бази даних ПК у режимі онлайн забезпечує віддаленим користувачам здійснення цілодобового пошуку інформаційних ресурсів та отримання їх незалежно від часу і місця знаходження.

Вважаємо, що перші результати використання такого освітнього “програмно-інформаційного комплексу” в існуючій системі професійного навчання у подальшому стимулюватимуть:

- підтримку сучасної системи підвищення кваліфікації працівників митних органів за всіма формами навчання;

- формування системи компетенцій у галузі використання сучасних інформаційних та мережних комутаційних технологій у професійній діяльності працівників відомства;

- реформування системи підвищення кваліфікації працівників митних органів на основі подальшої модернізації електронного навчально-методичного кабінету з метою забезпечення якісної освіти [3; 4; 12; 13; 17];

- подальше вирішення довгострокової Програми здійснення безперервного навчання посадових осіб митних органів і провадження різних форм обміну та поширення навчально-наукової інформації;

- подальше вдосконалення системи підвищення кваліфікації кадрів на основі модернізації форм і методів навчання з урахуванням специфіки галузі;

- супроводження професійного навчання, планування та розвитку кар’єри [2];

– особисту зацікавленість кадрів з підвищення професійної кваліфікації і протистояння їх інтелектуально-професійній байдужості;

– розширення сервісних можливостей засобів телекомунікаційної підтримки посадових осіб митної служби щодо підвищення ефективності й інтенсивності їх професійного навчання;

– індивідуалізацію підвищення кваліфікації на основі ефективної організації їх безперервного навчання, у тому числі і через значну економію часу на доступ до інформаційного ресурсу, пошук інформації, селекцію та систематизацію інформації.

Результати дослідження мають прикладний характер і застосовуються у практичній діяльності Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Державної митної служби і митних органів. Подальше системне впровадження сучасних інформаційних технологій у систему забезпечення безперервного професійного навчання посадових осіб митних органів сприятиме зміцненню кадрового потенціалу митних органів, здійсненню практичних кроків щодо реформування системи підвищення кваліфікації.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження й інтегрування модернізованого ПІК у практику здійснення підтримки системи професійного зростання працівників митних органів не вирішує всіх проблем її вдосконалення. Доцільним вважаємо дослідження питання формування власного (кластерного) інформаційного простору відомства з різними його інформаційними ресурсами. Одне з центральних місць у кластері, безумовно, займуть відомчі профільні департаменти, Національний університет податкової служби України, науково-дослідні інститути митної справи та фінансового права, заклади перепідготовки і підвищення кваліфікації керівного складу, спеціальної підготовки, кінологічного забезпечення та ін., що забезпечить підвищення професіоналізму особового складу відомства, консолідує науку і практику.

Список використаної літератури

1. Митний кодекс України від 13.03.12 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
2. Про державну службу : Закон України від 17.11.11 р. № 4040-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – С. 273.
3. Про Положення про Державну митну службу України : Указ Президента України (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 08.02.97 р. № 217/98) від 23.03.98 р. № 126/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/126/97>.
4. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки : Указ Президента України від 01.02.12 р. № 45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14429.html>.
5. Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.10 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2010-п.
6. Про схвалення Концепції реформування системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : Розпорядження Кабінету міністрів України від 28.11.11 р. № 1198-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1198-2011-%D1%80>.
7. Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу митної служби України : Наказ Державної митної служби України від 07.07.03 р. № 439 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/articleart_id.
8. Про внесення змін до наказу Держмитслужби від 07.07.03 р. № 439 : Наказ Державної митної служби України від 29.06.10 р. № 691 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligaweb.customs.gov.ua/lzch/ch/document/0F6A09QP>.
9. Про затвердження Пріоритетних напрямів наукових досліджень галузі митної справи на 2011–2015 роки : Наказ Державної митної служби України від 15.11.10 р. № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dndims.com/upload/files/№1392_15.11.10.rtf.

10. Про затвердження порядку стажування державних службовців : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 03.04.12 р. № 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0580-12>.

11. Концепція реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.

12. Бабенко, Б. І. Реформування системи підвищення кваліфікації на основі впровадження “Електронного навчально-методичного кабінету” / Б. І. Бабенко, В. В. Заяц, В. М. Пархоменко // Вісник Академії митної служби України. – 2012. – № 2 (48).

13. Бабенко, Б. І. Реформування системи підвищення кваліфікації на основі модернізації та впровадження “Електронного навчально-методичного кабінету” / Б. І. Бабенко, В. В. Заяц // Актуальні проблеми підвищення кваліфікації фахівців у галузі економіки в умовах сталого економічного розвитку України : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конференції (Хмельницький, 25–26 жовт. 2012 р.). – Хмельницький : ХНУ, 2012. – С. 293.

14. Іваницька, Т. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості / Т. Іваницька // Вища школа. – 2011. – № 4. – С. 116.

15. Карпенко, М. М. Перспективи реалізації в Україні концепції освіти протягом життя: чинники і механізми / М. М. Карпенко // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4 (21). – С. 46.

16. Научные и технические библиотеки // Щомісячний науково-практичний журнал для фахівців бібліотечно-інформаційних та суміжних галузей. – Міністерство освіти Російської Федерації. – 2012. – № 5. – С. 55.

17. Савчук, Л. М. Компетенції персоналу в умовах економіки знань [Електронний ресурс] / Л. М. Савчук. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_3/Savchuk_309.htm.

Рецензент: кандидат педагогічних наук Миропольська О. В.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2013.

Бабенко Б. И., Заяц В. В., Пасека П. В. Современные дистанционные технологии в системе профессионального обучения в таможенных органах
В статье представлены результаты реализации “Стратегии государственной кадровой политики на 2012–2020 годы” в направлении

дальнейшего создания благоприятных условий для непрерывного профессионального роста должностных лиц таможенных органов.

Ключевые слова: должностные лица (пользователи), система профессионального образования, дистанционное сопровождение учебного процесса и самостоятельной работы.

Babenko B. I., Zaiats V. V., Paseka P. V. Modern distance technologies within the system of professional training in the customs organs

The article touches upon the results realization of “the Strategy of the state personnel policy for 2012 – 2020” in the direction towards further creation of favourable conditions for continuous professional development of customs organs officials.

Key words: officials (users), system of professional education, distance maintenance of educational process and independent work.